

Quo Vadis prawo spółek?

Nowoczesne instytucje prawa spółek kapitałowych przez pryzmat regulacji prostej spółki akcyjnej

Ta panta rhei kai ouden menei - tak twierdził Heraklit. Choć Heraklit, wypowiadając te słowa ponad 2,5 tys. lat temu, z pewnością nie miał na myśli spółek handlowych, tym nie mniej ta obserwacja idealnie oddaje dynamikę przeobrażeń stosunków gospodarczych. O ile jednak istota tych stosunków pozostaje taka sama, o tyle instytucje pomagające realizować działalność gospodarczą ciągle się zmieniają.

Spółka kapitałowa, określana nieraz jako największy wynalazek w dziejach ludzkości, służy realizacji różnorodnych celów, począwszy od umożliwienia handlu, przez prowadzenie badań medycznych, tworzenie oprogramowania komputerowego aż po działalność charytatywną. Choć znalezienie idealnej formy prawnej odpowiadającej realizacji tak różnorodnej działalności nie jest proste, tym niemniej doświadczenia ostatnich 150 lat udowodniły, że tak podstawowe cechy jak osobowość prawna, ograniczona odpowiedzialność wspólników, zbywalność akcji i przekazanie przez inwestorów bieżącego zarządzania i nadzoru nad spółką powołanym przez nich funkcjonariuszom stanowią trzon konstrukcji spółki kapitałowej na całym świecie.

Te uniwersalne cechy w sposób oczywisty pozostają niezmiennie na przestrzeni lat, tym niemniej w dobie zmieniającego się świata konieczne jest uwzględnienie obecnych potrzeb przedsiębiorców, szczególnie w dynamicznie rozwijających się sektorach gospodarki. W tym celu niezbędne jest wprowadzenie nowych instytucji prawa spółek, tak aby krajowe prawo mogło sprostać wymaganiom konkurencji regulacyjnej i zachęcić zagranicznych inwestorów do inwestycji. Podążając za międzynarodowymi trendami legislacyjnymi, polski ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie nowej formy prowadzenia działalności gospodarczej - prostej spółki akcyjnej (dalej: P.S.A.), wchodzącej w życie 01.03.2021, która wprowadza cztery rewolucyjne instytucje do polskiego prawa spółek.

Polscy ustawodawca w ten sposób wprowadził do kodeksu spółek handlowych nowy typ organu - jednolitą Radę Dyrektorów (zamiast dotychczasowego zarządu i rady nadzorczej), uzależnił odpowiedzialność członków organów od ekonomicznej oceny gospodarności podjętych przez nich decyzji, zerwał z traktowaniem akcji jako części kapitału zakładowego, zniósł ustawowe limity uprzywilejowania akcji (w tym wprowadził akcje założycielskie o zagwarantowanej na zawsze sile głosu w spółce) oraz umożliwił rozpoczęcie działalności gospodarczej w formie spółki kapitałowej poprzez wniesienie do spółki 1 złotego (zamiast wcześniejszych 5.000).

Prowadzony przez prof. UW dr hab. Konrada Osajdę zespół badawczy ma na celu dokonanie analizy nowych instytucji z wykorzystaniem metody dogmatycznej, empirycznej oraz prawnoporównawczej. Analiza będzie prowadzona nie tylko z punktu widzenia wchodzącej w życie regulacji P.S.A., lecz przede wszystkim w oparciu o ugruntowane konstrukcje istniejące w innych porządkach prawnych (prawo amerykańskie, angielskie, niemieckie, francuskie). Ma to na celu podkreślenie zalet i wad oraz efektywności przyjętych za granicą rozwiązań na podstawie wieloletnich doświadczeń w ich stosowaniu. Projekt dotyczy fundamentalnych kwestii istotnych z perspektywy kształtowania stosunków społecznych i gospodarczych, takich jak wolność działalności gospodarczej, odpowiedzialności społecznej za realizowanie przedsięwzięcia gospodarczego oraz granic swobody umów.

Wyniki badań pomogą zrozumieć teoretyczne podłoże omawianych instytucji, ekonomiczne przyczyny ich wprowadzenia do porządku prawnego i otworzą przestrzeń do dyskusji o kierunkach rozwoju współczesnego prawa spółek. W ten sposób przeprowadzone badania mogą posłużyć również różnym grupom zawodowym w realizacji powierzonych im ról - naukowcom prowadzącym badania, sędziom rozstrzygającym spory, prawnikom doradzającym klientom, inspirując wykładnię przepisów i dalsze badania. Projekt może mieć również znaczenie dla przedsiębiorców, którzy będą decydowali się na prowadzenie działalności gospodarczej w nowej formie, a także dla członków organów P.S.A., którzy przed rozpoczęciem pełnienia swojej funkcji powinni wiedzieć o zakresie swoich obowiązków i odpowiedzialności.

W ten sposób zespół z jednej strony przeprowadzi uniwersalne badania dotyczące poszczególnych modeli i konstrukcji prawnych aktualnych w wielu światowych porządkach prawnych, z drugiej zaś - uwypukli odmienności wynikające z polskiej regulacji na tle międzynarodowym. Takie wielopłaszczyznowe podejście do badanych zagadnień pozwoli odpowiedzieć na pytanie, w jakim kierunku zmierza prawo spółek, nie tylko polskie, lecz również ogólnoświatowe.